

Tisková zpráva

Názory české veřejnosti na sociální zabezpečení – listopad 2018

- ⊙ U české veřejnosti převládá názor (56 %), že odpovědnost za sociální zabezpečení občanů by měl mít stát. Necelá třetina (29 %) se nepřiklání ani k jednomu z řešení a zůstává názorově neutrální. Přibližně sedmina (14 %) je pak toho názoru, že by se o své sociální zabezpečení měli postarat spíše sami občané.
- ⊙ Z hlediska mínění o rozdělování dávek a služeb sociálního systému převažuje podíl těch, kteří by přerozdělovali pouze potřebným a lidem v nouzi (47 %) nad těmi, kteří by některé dávky vyplácely všem bez ohledu na výši příjmu (28 %).
- ⊙ Téměř dvě pětiny (39 %) české veřejnosti posuzují současné sociální zabezpečení jako slabé a cítí potřebu jeho posílení. Naopak pětina (20 %) dotázaných jej hodnotí jako příliš štědré a uvítali by jeho omezení.
- ⊙ Jako přiměřenou hodnotí péči státu o sociální situaci občanů téměř polovina (49 %) české veřejnosti, a naopak jako nedostatečnou ji vidí zhruba dvě pětiny (41 %). Jedna dvacitina (5 %) se domnívá, že se stát stará příliš mnoho.
- ⊙ Takřka polovina české veřejnosti (49 %) považuje míru odpovědnosti občanů za jejich sociální zabezpečení za přiměřenou. Jako nedostatečnou ji pak označují přibližně dvě pětiny (39 %). Za přílišnou označuje péči občanů o jejich sociální situaci minimum respondentů (4 %).
- ⊙ Mírně převažuje podíl těch, kteří se domnívají, že většina lidí pobírajících sociální dávky zneužívá sociální systém (49 %), nad těmi, kteří zastávají názor, že takových lidí je spíše menšina (43 %).

Zpracoval:

Tomáš Krajňák

Centrum pro výzkum veřejného mínění, Sociologický ústav AV ČR, v.v.i.

Tel.: +420 286 840 129; E-mail: tomas.krajnak@soc.cas.cz

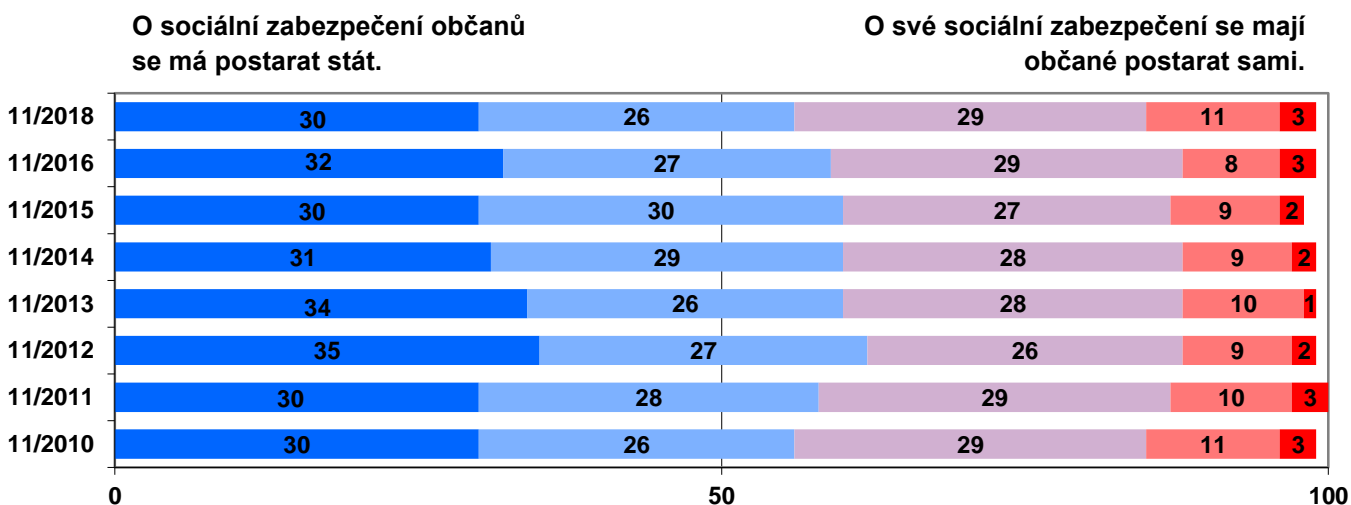

V listopadu 2018 byly do pravidelného výzkumu CVVM Naše společnost zařazeny otázky týkající se sociální politiky. Otázky zjišťovaly názorové rozložení české veřejnosti na rozdělení odpovědnosti za sociální zabezpečení mezi občany a stát, na spravedlivost či rovnoměrnost systému sociálního zabezpečení a na míru štědrosti tohoto systému. Další otázky zjišťovaly názory na to, jakou váhu přikládá vláda péči o sociální situaci občanů, či jakou váhu ji přikládají sami občané. V neposlední řadě nás zajímal i názor na zneužívání systému sociálního zabezpečení.

Nejprve byly předloženy respondentům dvojice výroků, kde dotázaní vyjadřovali na pětibodové škále, který ze dvou protikladných výroků lépe vystihuje jejich postoj k dané problematice.

První sada výroků se týkala toho, zda se má o sociální zabezpečení občanů starat stát či občané sami. U české veřejnosti převládá názor (56 %), že odpovědnost za sociální zabezpečení občanů by měl mít stát (viz graf 1). Necelá třetina respondentů (29 %) se nepřiklání ani k jednomu z řešení a zůstává názorově neutrální. Přibližně sedmina (14 %) je pak toho názoru, že by se o své sociální zabezpečení měli postarat spíše sami občané.

Grafy 1: Rozdělení odpovědnosti za sociální zabezpečení mezi občany a stát (%)¹

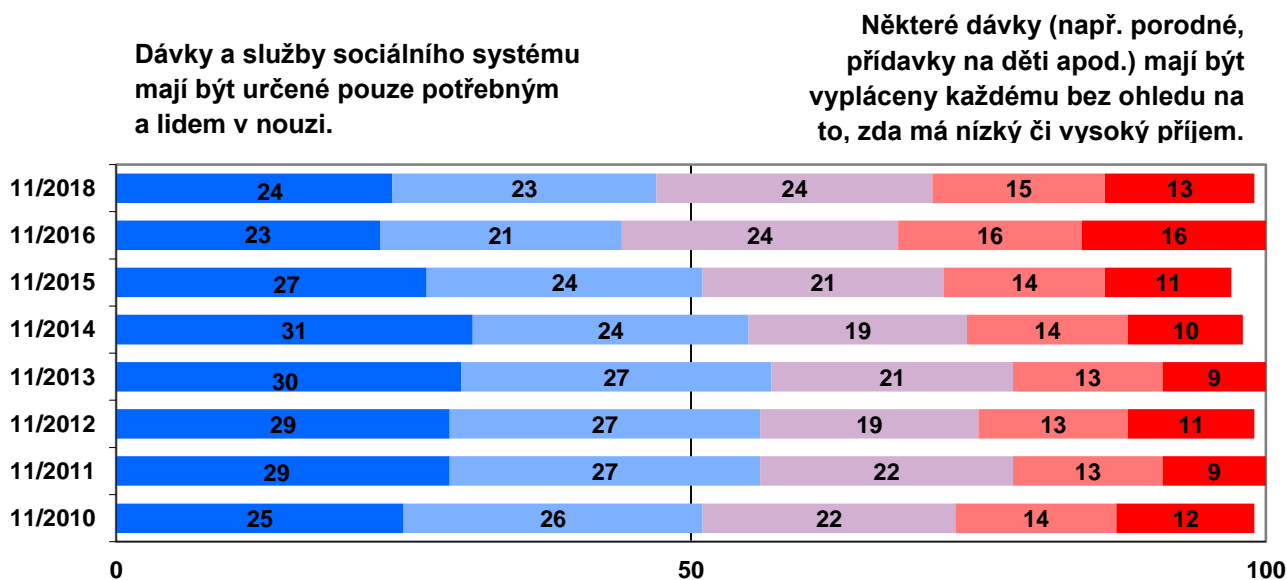

Pozn.: Údaje v procentech, dopočet do 100 % tvoří odpovědi „neví“.

Zdroj: CVVM SOÚ AV ČR, v.v.i., Naše společnost.

Další dvojice výroků se zaměřila na rozdělení dávek a služeb sociálního systému (viz graf 2). Z názorového rozložení dotázaných vidíme, že převažuje podíl těch, kteří se přiklání k rozdělování těchto služeb a dávek pouze potřebným a lidem v nouzi (47 %). Více než čtvrtina (28 %) respondentů se kloní spíše k výroku, že některé dávky mají být vypláceny všem bez ohledu na výši příjmu. Jiná zhruba čtvrtina (24 %) se pak nepřiklání ani k jednomu z názorů a volí střední variantu odpovědi.

Grafy 2: Dávky a služby sociálního systému všem, nebo jen potřebným a lidem v nouzi (%)²

Pozn.: Údaje v procentech, dopočet do 100 % tvoří odpovědi „neví“.

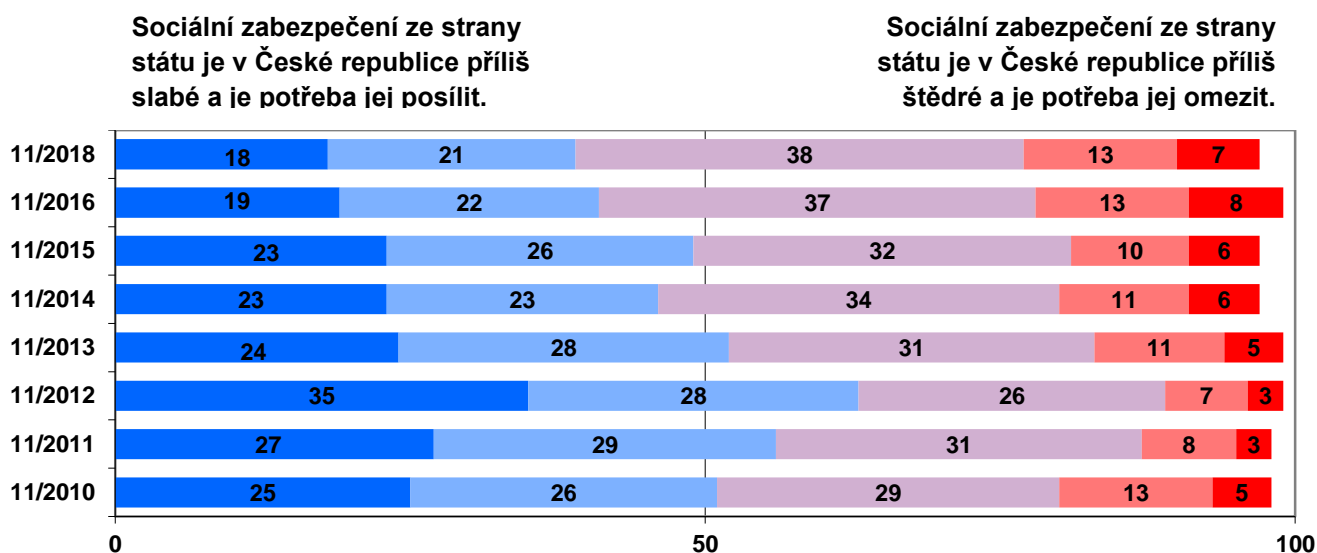
Zdroj: CVVM SOÚ AV ČR, v.v.i., Naše společnost.

¹ Znění otázky: „Ke kterému z každé dvojice následujících výroků byste se spíše přiklonil? Číslice 1 znamená, že se zcela přikláníte k výroku vlevo, číslice 5, že se zcela přikláníte k výroku vpravo. Číslice 3 znamená, že Váš postoj je někde mezi těmito dvěma výroky.“ V grafu 1 jsou v plném znění uvedeny jednotlivé výroky.

² Znění otázky: „Ke kterému z každé dvojice následujících výroků byste se spíše přiklonil? Číslice 1 znamená, že se zcela přikláníte k výroku vlevo, číslice 5, že se zcela přikláníte k výroku vpravo. Číslice 3 znamená, že Váš postoj je někde mezi těmito dvěma výroky.“ V grafu 2 jsou v plném znění uvedeny jednotlivé výroky.

Poslední dvojice výroků se týkala hodnocení rozsahu a míry sociálního zabezpečení ze strany státu (viz graf 3). Téměř dvě pětiny (39 %) respondentů posuzují současné sociální zabezpečení jako slabé a cítí potřebu jeho posílení. Naopak pětina (20 %) dotázaných jej hodnotí jako příliš štědré a uvítali by jeho omezení. Takřka dvě pětiny (38 %) respondentů se nepřiklání ani k jednomu z těchto výroků a pravděpodobně hodnotí míru sociálního zabezpečení ze strany státu jako přiměřenou.

Grafy 3: Sociální zabezpečení se má posílit, nebo omezit (%)³

Pozn.: Údaje v procentech, dopočet do 100 % tvoří odpovědi „neví“.

Zdroj: CVVM SOÚ AV ČR, v.v.i., Naše společnost.

Z hlediska časového vývoje tohoto tématu vidíme, že názor na rozložení odpovědnosti za sociální zabezpečení občanů je poměrně stabilní a dlouhodobě převládá názor, že by tato úloha měla patřit spíše státu než samotným občanům. Nicméně se zdá, že tento názor od roku 2012 mírně slábne, když do roku 2018 došlo k poklesu o 6 procentních bodů podílu těch, kteří si myslí, že by odpovědnost za sociální zabezpečení měla být v rukách státu.

V případě distribuce sociálních dávek a služeb můžeme v letošním šetření oproti šetření z roku 2016 zaznamenat mírný pokles (o 4 procentní body) podílu lidí, kteří by některé tyto dávky (např. porodné, přídatky na děti) vypláceli bez rozdílu příjmů. Podíl lidí s tímto názorem přitom od roku 2013 mírně rostl. Avšak zejména klesal podíl těch, kteří mají za to, že dávky a služby sociálního zabezpečení mají být dostupné pouze potřebným a lidem v nouzi. Naopak mezi lety 2016 a 2018 dochází u tohoto podílu k nepatrnému nárůstu, který je ovšem v rámci statistické chyby.

Pokud jde o stav sociálního zajištění ze strany státu, lze pozorovat, že od roku 2012 klesá podíl těch, kterým sociální zabezpečení ze strany státu připadá slabé, a vnímají potřebu jeho posílení. Zároveň narůstal podíl respondentů, kteří považovali situaci za přiměřenou a zabezpečení ze strany státu by ani nesnižovali ani neposilovali. Mírně vzrostl též podíl lidí, kterým systém sociálního zabezpečení v ČR připadá štědrý, a rádi by jej omezili. Nicméně tento vývoj se zastavil či zpomalil v roce 2016, jelikož výsledky z letošního šetření jsou na srovnatelné úrovni.

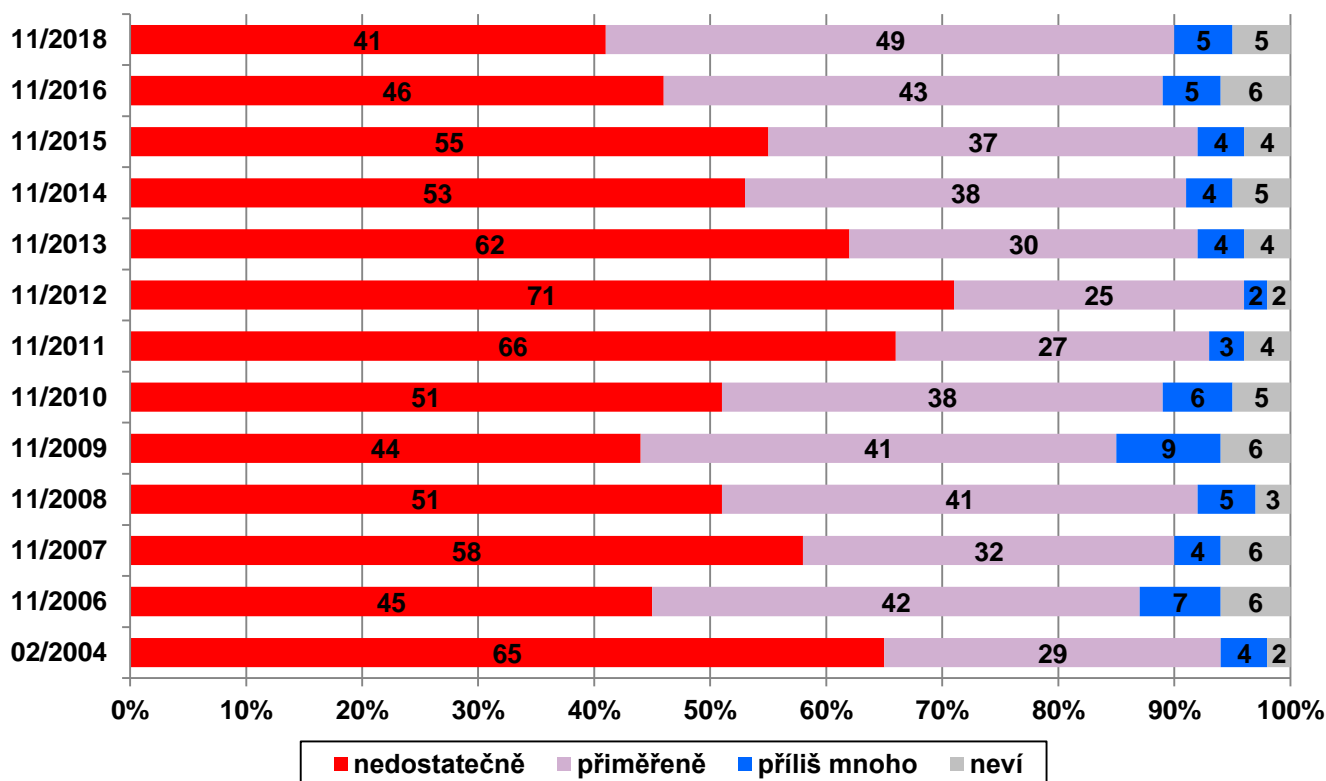
³ Znění otázky: „Ke kterému z každé dvojice následujících výroků byste se spíše přiklonil? Číslice 1 znamená, že se zcela přikláníte k výroku vlevo, číslice 5, že se zcela přikláníte k výroku vpravo. Číslice 3 znamená, že Váš postoj je někde mezi těmito dvěma výroky.“ V grafu 3 jsou v plném znění uvedeny jednotlivé výroky.

V další otázce o sociální politice ČR hodnotili respondenti to, jak se vláda stará o sociální situaci občanů. V grafu 4 vidíme, že pouze 5 % dotázaných si myslí, že se vláda stará příliš mnoho. Jako přiměřenou hodnotí péči státu o sociální situaci občanů téměř polovina (49 %) české veřejnosti, a naopak jako nedostatečnou ji vidí zhruba dvě pětiny (41 %) dotázaných.

Z časového srovnání vidíme, že v předešlých obdobích, od kdy CVVM tuto otázku pokládá, byl vždy významně vyšší podíl dotázaných, kteří péči vlády o sociální situaci občanů hodnotili jako nedostatečnou. Zcela nejvyšší byl v roce 2012 (71 %), přičemž od toho roku podíl kontinuálně klesá, když pokles do roku 2018 byl o 30 procentních bodů na současných 41 %. V návaznosti na to v současném názorovém rozložení stoupl podíl lidí považujících péči o tuto oblast za přiměřenou (vzestup oproti listopadu 2016 o 6 procentních bodů a oproti roku 2012 o 24 procentních bodů), přičemž podíl z letošního šetření (49 %) je tak nejvyšší za celou dobu sledování.

Podrobnější charakteristiky respondentů ukazují, že hodnocení současné péče státu o sociální situaci občanů jako přiměřené stoupá se vzděláním dotázaného. Naopak mínění, že se vláda stará o sociální situaci občanů nedostatečně, klesá s nejvyšším dosaženým vzděláním, tedy zatímco u lidí se základním vzděláním připadá tato péče jako nedostatečná více než polovině (52 %), u lidí vysokoškolsky vzdělaných už se jedná pouze o necelou třetinu (32 %). Za nedostatečnou ji dále významně častěji označují lidé řadící se na levoprávní škále politické orientace k levíci (55 % oproti 26 % u lidí řadících se k pravici) a lidé s deklarovanou špatnou životní úrovní (60 % oproti 34 % u lidí s deklarovanou dobrou životní úrovní). Z hlediska ekonomické aktivity je zajímavé si povšimnout, že lidem ekonomicky aktivním (7 %) oproti lidem ekonomicky neaktivním (2 %) statisticky významně častěji připadá, že se stát stará o sociální situaci občanů příliš mnoho. Téměř třem čtvrtinám (71 %) nezaměstnaných pak připadá tato starost jako nedostatečná.

Graf 4: Jak se vláda stará o sociální situaci občanů (v %)⁴

Zdroj: CVVM SOÚ AV ČR, v.v.i., Naše společnost.

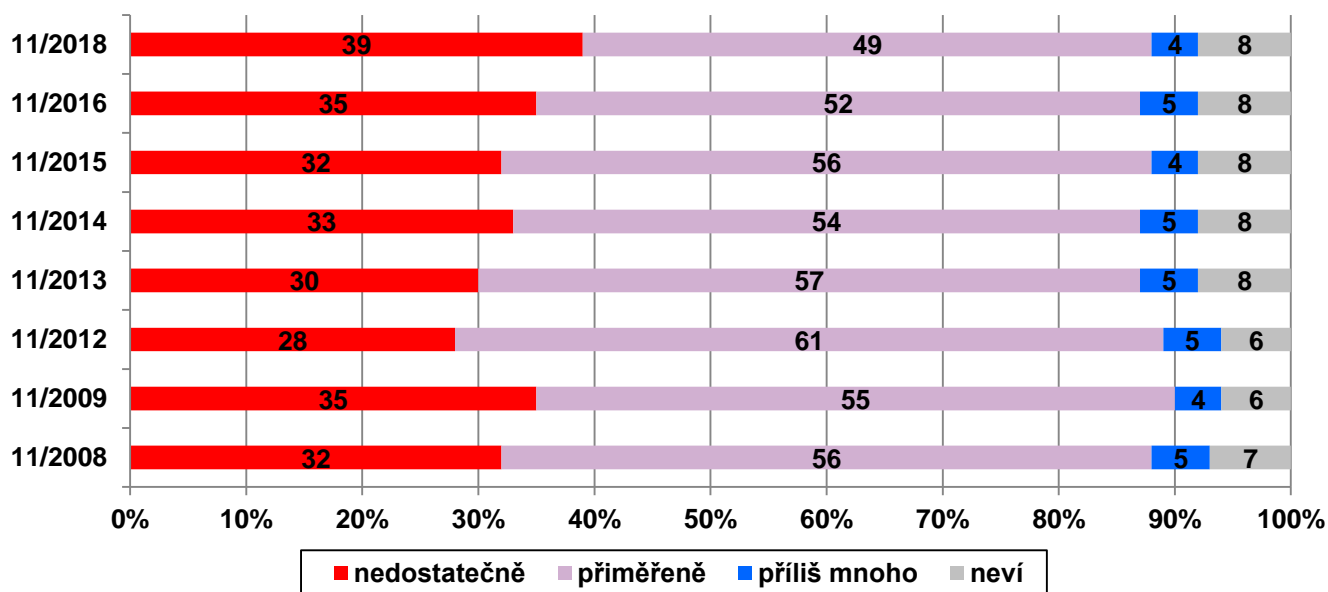
⁴ Znění otázky: „Domníváte se, že se vláda stará o sociální situaci občanů příliš mnoho, přiměřeně, nedostatečně?“

Následující otázka zjišťovala obdobným způsobem, do jaké míry se o vlastní sociální situaci starají občané (viz graf 5). Takřka polovina respondentů (49 %) považuje míru odpovědnosti občanů za jejich sociální zabezpečení za přiměřenou. Jako nedostatečnou ji pak označují přibližně dvě pětiny (39 %) české veřejnosti. Za přílišnou označuje péči občanů o jejich sociální situaci minimum respondentů (4 %). Ne zcela zanedbatelný podíl (8 %) respondentů se neuměl v této situaci rozhodnout a zvolil odpověď „nevím“.

Z hlediska časového vývoje vidíme, že v letošním šetření se největší podíl obyvatel za celou dobu sledování této otázky domníval, že se občané starají o vlastní sociální situaci nedostatečně. Oproti roku 2016 tento podíl vzrostl o 4 procentní body. Ostatní změny oproti roku 2016 nejsou statisticky významné.

Statisticky významně více jako nedostatečnou hodnotí péči občanů o jejich sociální zabezpečení lidé s vysokoškolským vzděláním (48 %) oproti ostatním vzdělanostním skupinám (32 % základní, 36 % střední bez maturity a vyučení, 39 % střední s maturitou). Stejně tak lidé řadící se na levoprávní škále politické orientace k pravici (46 % oproti 36 % u lidí řadících se k levici). Dále lidé s deklarovanou dobrou životní úrovní (44 %) častěji hodnotí starost občanů o jejich sociální situaci jako nedostatečnou než lidé s deklarovanou špatnou životní úrovní (32 %). Z hlediska ekonomické aktivity vidělo péči občanů o jejich sociální situaci jako nedostatečnou 42 % ekonomicky aktivních a 32 % ekonomicky neaktivních.

Graf 5: Jak se občané starají o vlastní sociální situaci (v %)⁵

Zdroj: CVVM SOÚ AV ČR, v.v.i., Naše společnost.

⁵ Znění otázky: „Domníváte se, že občané se o vlastní sociální situaci starají příliš mnoho, přiměřeně, nedostatečně?“

Poslední otázka se zaměřovala na zneužívání systému sociálních dávek. Obecně lze říci, že česká společnost je v tomto případě rozdělena na dvě části s přibližně stejným podílem zastoupení. Ovšem i přesto v letošním šetření mírně převážil podíl těch, kteří se domnívají, že většina lidí pobírajících sociální dávky zneužívá sociální systém (49 %), nad těmi, kteří zastávají názor, že takových lidí je spíše menšina (43 %). Konkrétní čísla zobrazená v tabulce 1 ukazují, že pouze minimum dotázaných (3 %) si myslí, že systém sociálního zabezpečení zneužívají všichni zapojení lidé. Více jak sedmína (15 %) má pocit, že tento systém zneužívá naprostá většina a téměř třetina (31 %) respondentů si myslí, že spíše většina lidí zapojených do tohoto systému a pobírajících dávky jej zneužívá. Jiná třetina (33 %) považuje podíl lidí zneužívajících systém sociálních dávek spíše za menšinu a přibližně desetina (9 %) za naprostou menšinu. Pouhé jedno procento obyvatel se domnívá, že systém sociálního zabezpečení nikdo nezneužívá. Ne zcela zanedbatelný podíl (8 %) respondentů se neuměl v této situaci rozhodnout a zvolil odpověď „nevím“.

Výsledky aktuálního šetření se statisticky významně neodlišují od výsledků z přechodního výzkumu z listopadu 2016. Pokud se podíváme na celkový vývoj od listopadu 2010, kdy téma začalo být ve výzkumu CVVM takto mapováno a dotazováno, vidíme, že nejvíce optimistický pohled na podíl lidí zneužívajících dávky ze sociálního systému byl v listopadu 2012, kdy převládala názor, že zneužívání dávek je případem spíše menšiny (57 %) než většiny (35 %) lidí z těch, kteří pobírají tyto dávky.

Z podrobnějších charakteristik respondentů vyplývá, že více skeptičtí jsou ke zneužívání dávek respondenti umisťující se na levopřevážné škále politické orientace ke krajní pravici. Naopak méně skeptičtí vůči zneužívání systému sociálního zabezpečení jsou lidé se špatnou životní úrovní, když 56 % z nich si myslí, že pouze menšina systém zneužívá oproti 40 % u lidí s deklarovanou dobrou životní úrovní. Celých 81 % respondentů, jimž připadá, že se vláda stará o sociální situaci občanů příliš mnoho, se domnívá, že většina občanů systém zneužívá, oproti 48 % a 45 % těch, kterým péče státu připadá přiměřená, resp. nedostatečná. Nakonec 56 % lidí, kterým připadá péče občanů o jejich vlastní sociální situaci jako nedostatečná, se domnívá, že většina občanů zneužívá systém sociálního zabezpečení, avšak ještě vyšší je tento podíl u lidí, kteří mají za to, že lidé se zajímají příliš mnoho o svoji sociální situaci (65 %). Pouze 43 % z těch, kterým připadá péče občanů o vlastní sociální situaci jako přiměřená, má za to, že většina občanů zneužívá systém sociálního zabezpečení.

Tabulka 1: Jak velká část občanů zneužívá systém sociálního zabezpečení? (%)⁶

	11/10	11/11	11/12	11/13	11/14	11/15	11/16	11/18
všichni	2	2	1	2	3	2	4	3
naprostá většina z nich	12	12	9	12	16	11	14	15
spíše většina z nich	30	26	25	28	30	33	29	31
spíše menšina z nich	38	39	42	38	32	35	36	33
naprostá menšina z nich	10	14	14	12	10	10	9	9
nikdo systém nezneužívá	1	1	1	1	1	1	0	1
neví	7	6	7	7	8	8	8	8

Zdroj: CVVM SOU AV ČR, v.v.i., Naše společnost.

⁶ Znění otázky: „Pokud vezmete systém sociálních dávek a služeb v České republice jako celek, kolik lidí pobírajících tyto dávky a služby jej podle Vás zneužívá?“
Varianty odpovědí: všichni, naprostá většina z nich, spíše většina z nich, spíše menšina z nich, naprostá menšina z nich, nikdo systém nezneužívá.

Technické parametry výzkumu

<i>Výzkum:</i>	<i>Naše společnost, v18-11</i>
<i>Realizátor:</i>	<i>Centrum pro výzkum veřejného mínění, Sociologický ústav AV ČR, v.v.i.</i>
<i>Projekt:</i>	<i>Naše společnost – projekt kontinuálního výzkumu veřejného mínění CVVM SOÚ AV ČR, v.v.i.</i>
<i>Termín terénního šetření:</i>	<i>3. - 15. 11. 2018</i>
<i>Výběr respondentů:</i>	<i>Kvótní výběr</i>
<i>Kvóty:</i>	<i>Kraj (oblasti NUTS 3), velikost místa bydliště, pohlaví, věk, vzdělání</i>
<i>Zdroj dat pro kvótní výběr:</i>	<i>Český statistický úřad</i>
<i>Reprezentativita:</i>	<i>Obyvatelstvo ČR ve věku od 15 let</i>
<i>Počet dotázaných:</i>	<i>1104</i>
<i>Počet tazatelů:</i>	<i>239</i>
<i>Metoda sběru dat:</i>	<i>Osobní rozhovor tazatele s respondentem - kombinace dotazování CAPI a PAPI</i>
<i>Výzkumný nástroj:</i>	<i>Standardizovaný dotazník</i>
<i>Otázky:</i>	<i>ES.23, ES.1, ES.22, ES.21a</i>
<i>Kód zprávy:</i>	<i>es181217a</i>
<i>Zveřejněno dne:</i>	<i>17. prosince 2018</i>
<i>Zpracoval:</i>	<i>Tomáš Krajňák</i>

Slovníček pojmů:

Kvótní výběr – napodobuje strukturu základního souboru (u nás je to obyvatelstvo České republiky starší 15 let) pomocí nastavení velikosti vybraných parametrů, tzv. kvót. Jinými slovy kvótní výběr je založen na stejném procentuálním zastoupení vybraných vlastností. Pro tvorbu kvót používáme údaje z Českého statistického úřadu. V našich výzkumech jsou stanoveny kvóty na pohlaví, věk, vzdělání, region a velikost obce. Vzorek je tedy vybrán tak, aby procentuální podíl např. mužů a žen ve vzorku odpovídal procentuálnímu podílu mužů a žen v každém kraji ČR. Podobně je zachován procentuální podíl obyvatel jednotlivých krajů ČR, občanů různých věkových kategorií, lidí s různým stupněm dosaženého vzdělání a z různých velkých obcí.

Reprezentativní výběr je takový výběr z celé populace, z jehož vlastností se dá platně usuzovat na vlastnosti celé populace. V našem případě to tedy znamená, že respondenti jsou vybráni tak, abychom zjištěné údaje mohli zobecnit na obyvatele České republiky starší 15 let.

Centrum pro výzkum veřejného mínění (CVVM) je výzkumným oddělením Sociologického ústavu AV ČR, v.v.i.. Jeho historie sahá do roku 1946, kdy jako součást Ministerstva informací začal fungovat Československý ústav pro výzkum veřejného mínění. Současné Centrum vzniklo v roce 2001 převedením svého předchůdce (IVVM) z Českého statistického úřadu do Sociologického ústavu AV ČR, v.v.i.. Včlenění do vědecké instituce zaručuje kvalitní odborné zázemí a kredit pracoviště; jako součást akademického prostředí musí CVVM SOÚ AV ČR, v.v.i., splňovat veškeré nároky a dosahovat tak té nejvyšší odborné úrovně. Hlavní náplní práce oddělení je výzkumný projekt Naše společnost, v jehož rámci je prováděno deset šetření ročně. Jedná se o průzkum veřejného mínění na reprezentativním vzorku české populace od 15 let, kterého se vždy účastní přibližně 1000 respondentů. Omnibusová podoba dotazníku umožňuje pokrýt velkou šíři námětů, a do šetření jsou proto pravidelně řazena politická, ekonomická i další obecně společenská témata. Jsou využívány jak opakované otázky, které umožňují sledovat vývoj zkoumaných jevů, tak náměty nové, reagující na aktuální dění. Díky dlouhodobému a kontinuálnímu charakteru je tento vědecký projekt zkoumání veřejného mínění v České republice ojedinělý.

|